

Mineraloške zbirke Prirodoslovnega muzeja Slovenije

Miha Jeršek, Breda Činč Juhant

Pošta Slovenije, 2005: poštna znamka z motivom zoisita s Svinje/Sauvalpe iz mineraloške zbirke Prirodoslovnega muzeja Slovenije. Fotografija kristala Miha Jeršek, risba kristala Mirjan Žorž, oblikovanje Matjaž Učakar. Znamka je izdana ob 200-letnici poimenovanja minerala.

Baron Sigmund (Žiga) Zois je bil fužinar, naravoslovec, mineralog in zbiralec, ki je pomembno zaznamoval kulturo slovenskega naroda. Njegova zbirka mineralov, rud in kamnin je ena izmed ustanovnih zbirk prvega muzeja na Slovenskem. Risba: Matjaž Učakar

Prirodoslovni muzej Slovenije hrani kulturnozgodovinske, razstavne in študijske mineraloške zbirke. V kulturnozgodovinskem pomenu je najpomembnejša zbirka mineralov, rud in kamnin, ki jih je zbral baron Sigmund (Žiga) Zois (1747 – 1819). Zbirka obsega približno 5000 primerkov, v glavnem iz tedanjih evropskih najdišč. Med slovenskimi so še posebno zanimivi primerki cinabarita iz idrijskega rudnika in kristali kremena iz okolice Črnega vrha pri Polhovem Gradcu ter iz okolice Cerknice. Edinstveni so vzorci zoisita s Svinje/Sauvalpe, saj so to prve najdbe tega minerala na svetu sploh. Našel jih je trgovec z minerali Simon Prešern in jih prinesel Zoisu, ki je predvideval, da je to še neznan mineral. Zois je vzorce poslal vodilnim evropskim mineralogom, ki so potrdili njegovo domnevo in ga njemu v čast leta 1805 poimenovali zoisit.

Zoisova zbirka je pomembna muzejska zbirka in dokaz, da je naravoslovje v muzealstvu na Slovenskem vedno imelo pomembno vlogo. Ta zbirka namreč sodi med ustanovne zbirke prvega muzeja na Slovenskem, Deželnega muzeja, ki je bil ustanovljen leta 1821, za javnost pa odprt desetletje zatem. Prvotno je bila razstavljena večina Zoisovih mineralov. S selitvami in vedno novimi postavitvami pa se je razstavni del zbirke skrčil na približno 300 primerkov. Preostale ponovno reinventariziramo in si jih bo kot razstavno depojsko zbirko mogoče ogledati v novi zgradbi Prirodoslovnega muzeja Slovenije.

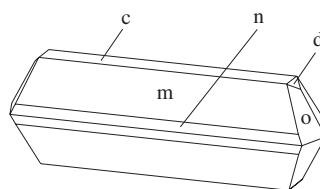
Med pomembnejšimi zgodovinskimi eksponati so še ploščice kamnin in mineralov, ki jih je zbral višji državni uradnik v nekdanji vojvodini Kranjski Jožef Palnstorf. Zbirko je Deželnemu muzeju leta 1831 oziroma 1832 predal njen drugi lastnik, graščak Friderik Rudež. Predsednik muzejskega kuratorija, grof Franc Jožef Hanibal Hohenwart, pa je dal izdelati dve leseni bidermajerski mizi, obloženi s 393 ploščicami iz **Palnstorfove zbirke**.

V osemdesetih letih preteklega stoletja se je nabral razmeroma obsežen fond rud oziroma rudnih mineralov, pretežno z območja Balkana, posebne pozornosti pa so deležni primerki iz slovenskih rudišč.

V zadnjem času še posebno skrbno urejamo **študijsko zbirko Minerali Slovenije**. Do sedaj obsega 1500 inventariziranih primerkov, ki so večinoma razvrščeni po nahajališčih,

Detajl kristala zoisita s Svinje/Sausalpe; 30 x 25 mm. Zbirka Prirodoslovnega muzeja Slovenije. Foto: Miha Jeršek

Kristal zoisita z nahajališča Prickler Halt s Svinje/Sausalpe v Avstriji, kjer je bil odkrit. Pinakoid $c\{001\}$, prizme $d\{012\}$, $m\{401\}$ in $n\{601\}$ ter bipiramida $o\{111\}$. Risba: Mirjan Žorž

podatki o vzorcih pa so vnešeni v računalniško bazo podatkov. So pomembno dokazno gradivo o burnih dogodkih v geološki preteklosti slovenskega ozemlja. Najpomembnejši del zbirke so minerali mežiških rudišč s podatki o natančnem mestu najdbe v rudniku. Pomemben del zbirke so Prirodoslovnemu muzeju Slovenije podarili tako imenovani *prijatelji darovalci*. Med njimi so tudi primerki iz drugih držav; posebno zanimivi so iz Južne Amerike, Avstralije in tudi od drugod.

V **šolski zbirki mineralov** so eksponati, namenjeni pedagoškemu delu.

V novem Prirodoslovnem muzeju Slovenije, ki je predviden v Biološkem središču v Ljubljani, bo kot del osrednje razstave Narava Slovenije tudi stalna zbirka slovenskih mineralov. Preostale pomembne zbirke in zbrano gradivo pa bodo javnosti dostopni ob tematskih razstavah in kot razstavna depojska zbirka.

Zoisit s Svinje/Sausalpe; 12 x 5 cm. Zbirka Prirodoslovnega muzeja Slovenije. Foto: Miha Jeršek